

PRZEBIĆ SIĘ (40) *vb pf*

się (31), się (9).

e jasne.

inf przebić się (10). ◇ *fut* 2 sg przebijesz się (1). ◇ 3 sg przebije się (4). ◇ [3 pl przebiją się.] ◇ *praet* 2 sg m -eś się przebił (1). ◇ 3 sg m przebił się (13). ◇ 3 pl m pers przebili się (5). ◇ *con* 1 sg m bych się przebił (1). ◇ 3 pl m pers by się przebili (1). ◇ *part praet act* przebiwszy się (4).

Sł stp, Cn brak, Linde XVIII w. s.v. przebić.

1. *Przedrzeć się, przedostać się z trudem; erumpere, perrumpere Mącz; irrumpere PolAnt (32) :*

Przen (12) : Ale iż iuż teraz iáko widziłz przebiwszy się ná lufzy ná głębokie się morze znowu pułzczałz/ to tu ielzczę będzie ostrożnieyſzey pilności około siebie potrzebá/ bo iuż płynielz do onego portu ſwego wdzięcznego [tj. nieba] *RejZwierc* 126v.

przebić się do czego (3): ſynu miły [!] być niemoże/ ábychmy wtákich fráfunkách y trudnoſciách ſwieckich ſpokoyni być ná myſli mogli: ieſli ſobie iednego w ſercu kąciká niezoftáwiem: do ktorego by żadne trudnoſci y zábawy ſwieckie przebić ſię niemoğly. *SkarŻyw* 412. *Cf przebić się do czego przed kim.*

przebić się do czego przed kim (2): Bo widziłz przez iákie się mieyſcá przebijalz/ [...] widziłz iáko ielth ná nim wiele dziwnych á ſrogich rozboynikow po tych goſcińcoch rozładzonych/ że do onego wdzięcznego portu gdzie cnotá/ rozum/ á boiáźń Boża wyfiádlá/ trudno się bárzo przed nimi przebić małz. *RejZwierc* [121]v, 122.

przebić się z czego (1): Abowiem przebiwszy się s tey wſtáwiczney burdy á odpráwiłz iuż z nią tę oſtáteczną przygodę/ tám dopirko poznałz iáko oni niebieſcy prziiaciele twoi rádownáci się będą *RejZwierc* 178.

przebić się przez co (7): Slifzelichmy [...] iáko hoynemi dáry á vpominki/ [...] raczy [król, tj. Jezus] obdárowác á pálowác tho wierne Rycerſtwo ſwoie/ [...] kthorzy w ſtáteczności wiáry ſwoiey przebili się przy nim/ á przebijác się ielzczę będą/ przez thy okrutne huffy/ á przez ty ſrogie niebeſpieczeńſtwá ſwiátá thego *RejPos* 263v; A ták ty moy miły Krzeſcijánſki brácie/ kthoremu się Pan Bog da przebić przez ty omylne á burzliwe látá młodoſci y ſrzedniego wieku thwoiego/ nie bądźże thym moſzczem áni tym lagrem/ ále się vczyń czyłtym á przeżroczyłtym winem. *RejZwierc* [121]v; A owſzem Pánu Boguſ powinien dzyękowác iżci się dał przebić przez ony ſrogie burdy/ roſterki/ á kłopoty ſwiátá tego/ á dałci doczekác wdzięcznego pokoiá twego y czałow twoich. *RejZwierc* 172v, 126v [2 r.], 177v, 263.

W porównaniach (2): *RejPos* 263; Tákte y thy moy namilſzy brácie/ gdyžeſ się przebił przez ty rozmáite burdy ſwiátá tego iáko przez ſrogie woylká przeciwno ſobie náładzone/ iuż się nic nie lękaſz przypuſcić ku ſzturmu ná tego oſtátecznieyſzego nieprzyiacielá ſwego ná the obłudną ſmierć *RejZwierc* 177v.

a) *Zwrot:* »przebić się do końca« = *zakończyć dzieło (1) :* Piérwéy by w morzu zágałł krąg lotného ſłońcá/ Niżbych ia w ſwéy powieſci przebił ſię do końca. *KochMarsz* 154.

a. *Walcząc przedrzeć się przez wojsko (20) :*

przebić się do kogo, do czego (8): W ten czas Miążył Ian z domu Toporow przebił się do chorągwie ich [Prusów] *BielKron* 384v; przebił się ieden vff Polłki przez Tátary aż do kofzà ich gdzye więźniowie byli *BielKron* 409v; przebili się nàłzy do pośrzodku ich [Moskwy]/ przyfzłò im vćiekàć *BielKron* 412, 58v; *Mącz* 361b; Y przebili się trzy (oni) rycerze do obozu Pelisztymskiego *BudBib* 2.Reg 23/16; *SkarŻyw* 412; [Jan Ostrowicki] ściał chorążego i wziął chorągiew od niego, A przebił się s nią nazad do wojska swojego *StryjPoczqt* 360]. Cf *przebić się do kogo na czym*.

przebić się do kogo na czym (1): Przebił się Trox do niego nà wielkim bàraniu/ Vczynił gwałtem drogę przez kruki/ przez kànie. *KmitaSpit* B4v.

przebić się przez kogo (12): wżàkże okazał się był nà then czas ieden Niemczyk Szwab zwano ij Ráyfczyk/ ktory się pyzebił [!] przez vff Turecki gdy go Turcy ogàrnęli *BielKron* 312v, 384v, 409v; *Mącz* 361a, b; [Mikołaj Firlej] przebiwfy sje przez wżyftko Tátárskie wojsko/ nà zad wojskà Tátárskiego/ zàmordowány po bitwie nàleziòn ieft. *OrzQuin* R2v; *GórnDworz* Aa2v; *RejZwierc* 126v; Sidor Metropolit Kijowłki/ [...] zebrawfy niemàłò Slàchty y Rycerftwà Rułkiego/ przebił się przez wielkie wojskà Tureckie/ y przyzedł był nà pomoc Pàleologowi Cefàrzowi do Conftantinopolà *StryjKron* 617, 230; *KmitaSpit* B4v; Wielkie męftwo y powściàgliwość pokazał Dawid/ gdy wody z Bethleem nà ktorey się vchował/ po ktorà trzy męźni żołnierze iego/ pánà miłuiąc/ przez wojsko się nieprzyacielfkie przebili y oney przynieśli/ w wielkim swoim pràgnieniu pić niechciał *SkarKaz* 120b.

przebić się w co (1): Lekce ważył żorawià [Geranos] [...] Niezczęfny ktory vfał nàzbyt tęgiey zbroiey/ A nieumiał hámowàć pierzchliwości swoiey. Po nim przebił się w wojsko/ wnet ich ftoś położył. *KmitaSpit* B3v.

W porównaniu (1): Przebił się [Zoch] przez ich wojsko iàko Niemiec zbroiny/ Ktory nikiedy z Krolem chciał kofztowàć woyny. *KmitaSpit* B4v.

W charakterystycznych połączeniach: przebić się do chorągwie, do kosza, do obozu, do pośrzodku [wrogów], do swych, do Trojlusa, do wojska swojego; przebić się przez Tatary, przez uf(y) (4), przez wojsko (przez pośrzodek wojska) (9); przebić się w wojsko; przebić się nazad, śmieie.

Szeregi: »przebić a (albo) przedrzeć się« [szyk 1:1] (2): Perrumpere per mediam hostium aciem, Przedrzeć àlbo przebić się przez pośrzodek wojskà nieprzyacielskiego. *Mącz* 361b, 361a.

»przebić albo przeprowić się« (1): Cum nequissent perrumpere ad suos, Gdy nie mogli przebić àlbo przeprowić się do swych. *Mącz* 361b.

2. Przedziurawić i wydostać się; przén (2) :

Przysłowie: PRàwà są równie iàko pàięczynà/ Wróbl się przebiie/ à nà muszkę winà. *KochFrag* 39; ieden bàk àbo bogacz przez wżyftko [prawo] y z muchàmi się przebijie. *PowodPr* 64.

3. *Zabić się bronią sieczną; supponere sibi PolAnt* (5) : Y [Collatinus] zàraz dobywfy broni/ przy obecności wżyftkich przebił się. *Phil* E4.

przebić się czym (2): Y tamże virzàwfy nieiaki kordek/ prętko się rzucił do niego i porwàwfy j chciał się im wielkà mocà przebić *MurzHist* T4v; *BudBib* 2.Mach 14/41.

przebić się na czym (2): A przetoż Saul dobywfy mieczà przebił się nà niem [irruit super eum]. *BibRadz* 1.Reg 31/4, 1.Reg 31/5.

4. *Przeniknąć [przez co] (1)* : náwarz w wodzie hányzu polnego/ á onéy fye iuchy nápijaj/ toć wnątrze zágrzeie/ y wilgości zrządzi/ kthoré przez fkorę fye przebiwłzy/ wieléc niezdrawia z sobą wyciągną. *SienLek* 136v.

5. [*Dotrzeć do jakiegoś miejsca kopiąc*: też może ieden drugiemu pokąd sie nie przebijam w polu, kruszec kopać y skoro sie przebijam a oswieciam [...], maiałm [za]niechać, aż przysięngli ziadam na doł pod pokutam 50 grzywien *OrdunekGórn* 18.

przebić się na co przez co: W tych górach jest obyczaj, iż się sól często przebiera, a kopacz, skoro na hałdę albo na kamień przez sól się przebiję, tedy odchodzi. *LustrKrak* II 123.]

Synonimy: 1. *przecisnąć się, przedrzeć się, przepchnąć się, przeprawić się*; 3. *przebość się, przekłóć się*.

Formacje współrdzenne cf BIC SIĘ.

MN